

การวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กด้อยโอกาสสำหรับการจัดการศึกษา
เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

An Analysis of Essential Life Skills to Enhance Social Inclusion Education
of Underprivileged Children

ภูริวัตร คำอำยกาวิณ¹ และ อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร²

Phuriwat Khamaikawin and Ubonwan Hongwittayakorn

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สภาพและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และเพื่อวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวน 2,046 คนในพื้นที่ 3 จังหวัดกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ประกอบด้วยกลุ่มที่ 1 เป็นเด็กด้อยโอกาสประเภทยากจนที่อาศัยอยู่ในบริบทสังคมเมืองที่มีความเสี่ยงและครูกลุ่มที่ 2 เป็นเด็กปกติทั่วไปที่มีพื้นฐานและบริบทสังคมใกล้เคียงกัน จำนวนทั้งหมด 2,046 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ปกครองและเด็กด้อยโอกาสที่ประสบความสำเร็จ จำนวน 13 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที (t) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณและการหาค่า PNI^{modified}

ผลการวิจัยพบว่า เด็กด้อยโอกาสได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำกว่าเด็กทั่วไป รวมทั้งมีระดับทักษะชีวิตอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป และแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติของทั้งสองกลุ่ม ในภาพรวมเด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส ซึ่งความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่าที (t) เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 สำหรับทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็ก

Article Info: Received 6 May, 2015; Received in revised form 20 July, 2015; Accepted 16 September, 2019

¹ นิสิตดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: phuriwat.chula@hotmail.com
Ph.D. Candidate in Division of Development Education, Department of Educational Policy Management and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University Email: phuriwat.chula@hotmail.com

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อีเมล: ubonwan_h@yahoo.com
Lecturer in Division of Development Education, Department of Educational Policy Management and Leadership, Faculty of Education, Chulalongkorn University Email: ubonwan_h@yahoo.com

ด้วยโอกาสที่ควรได้รับการพัฒนาในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม มีจำนวน 8 ทักษะ ประกอบด้วย 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ทักษะการตัดสินใจ 6) ทักษะการตระหนักรู้ในตน 7) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และ 8) ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

คำสำคัญ: ทักษะชีวิต / เด็กด้อยโอกาส / การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

Abstract

The objectives of this study are to analyze the needs assessment of underprivileged children's essential life skills for social inclusion and to categorize the essential life skills for the underprivileged children needed to enhance social inclusion education. The data collection is comprised of a survey questionnaire, which was administered to two groups of the underprivileged and normal children and their teachers living in the risky urban area, 2,046 participants in total, and an in-depth interview which was designed for thirteen of administrators, academics, parents and successful underprivileged children.

The result suggested that the underprivileged children were accepted as social inclusion at the moderate level, lower than those of the normal ones; however, they both have the somewhat moderate level of essential life skills without any statistically significant differences among the groups. Generally, the normal children were expected to have higher level of these skills with significant differences at .05 level. The frequently mentioned skills include: critical thinking, creative thinking, problem-solving, effective communication, decision-making, self-awareness, coping with emotion, and interpersonal relationship.

KEYWORDS: LIFE SKILLS / UNDERPRIVILEGED CHILDREN / SOCIAL INCLUSION

บทนำ

สภาพสังคมเมืองในปัจจุบันมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพเศรษฐกิจและแนวโน้มการพัฒนาทางสังคมแบบตะวันตกที่มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตที่ดีของการเป็นสมาชิกของสังคมมากขึ้น แต่กระนั้นสังคมไทยยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับคนบางกลุ่มโดยเฉพาะกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสต่าง ๆ ที่ยังไม่สามารถแสดงออกถึงสถานะการเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาคนในสังคมจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงและต้องสามารถเสริมสร้างศักยภาพให้คน

เหล่านี้สามารถได้รับการยอมรับในฐานะสมาชิกของสังคมได้อย่างชัดเจน ซึ่งแนวทางการพัฒนาในรูปแบบนี้จะต้องเสริมสร้างทักษะที่สำคัญและจำเป็นให้ประชาชนเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้น มีความเป็นอิสระและมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมจึงทำให้เกิดการมองภาพที่เป็นองค์รวมของสังคมมากขึ้น (ถวิลวดี บุรีกุล, 2553; สุรสิทธิ์ วัชรขจร, 2553; Abbott & Wallace, 2011; Beck, Van Der Maesen, & Walker, 1997, 1998, 2001; Lin, Ward, & Van Der Maesen, 2009) แต่ปัจจุบันกลุ่มผู้ด้อยโอกาสในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่เป็นเด็กด้อยโอกาสจำนวนหนึ่งยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวและยังคงเป็นกลุ่มคนที่มักจะถูกกีดกันออกจากสังคมหรือไม่สามารถเข้าถึงบริการและใช้สิทธิเสรีภาพต่าง ๆ ของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ แม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำเนินชีวิตก็ตาม

ผลการสำรวจพบว่าเด็กด้อยโอกาสทั่วประเทศ ในปีการศึกษา 2556 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) รายงานจำนวนเด็กด้อยโอกาส ทั้งหมด 4,892,063 คน จากจำนวนนี้เด็กส่วนใหญ่เป็นเด็กยากจนจำนวนมากถึง 4,585,207 คน คิดเป็นร้อยละ 93.73 ของเด็กด้อยโอกาสทั้งหมด ซึ่งอยู่ในระบบการศึกษาที่รัฐพยายามให้ความช่วยเหลือในการพัฒนา แต่กระนั้นในจำนวนเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ก็อีกจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองใหญ่ที่มีภาวะบีบคั้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการเมือง รวมทั้งยังมีความเสี่ยงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับชีวิต นอกจากนี้ตัวเด็กด้อยโอกาสนี้ยังขาดทักษะ ไม่มีศักยภาพที่เพียงพอที่สามารถปฏิบัติตนให้เข้าร่วมอยู่ในสังคมปกติได้ เพราะยังขาดทักษะในการดำรงชีวิตที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพเด็กด้อยโอกาสและสมควรได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากทักษะชีวิตเป็นทักษะความสามารถที่เกี่ยวข้องกับความรู้ เจตคติ และทักษะสำหรับการปรับตัวให้สามารถเข้ากับสภาพชีวิตและสภาพสังคมที่ตนเองเผชิญอยู่ในปัจจุบันของแต่ละบุคคลอย่างเหมาะสม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจรวมทั้งสังคม เพื่อให้ตนเองสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขเกิดการเป็นที่ยอมรับของสังคมที่ตนเองอาศัยอยู่ ประกอบด้วย ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และทักษะการจัดการกับความเครียด (The United Nations Children's Fund [UNICEF], 2001; World Health Organization [WHO], 1997) ถ้าหากปล่อยปละละเลยไปอาจจะก่อให้เกิดปัญหา

ต่าง ๆ ขึ้น เนื่องจากการไม่ได้รับการยอมรับให้เป็นสมาชิกของสังคมทั้งในด้านการมีสิทธิพลเมือง การเข้าถึงตลาดแรงงาน การบริการด้านสาธารณสุขและการศึกษาที่มีคุณภาพรวมถึง การเข้าร่วมเครือข่ายทางสังคม อาจเกิดความเสี่ยงในเรื่องต่าง ๆ อาทิ มีพฤติกรรมไปในทางที่ไม่พึงประสงค์ ถูกล่อลวงละเมิดสิทธิร่างกาย จิตใจ ทางเพศ ถูกใช้แรงงานอย่างไม่เป็นธรรม เข้าสู่ภาวะเป็นเหยื่อกระบวนการค้ามนุษย์ ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นต้น อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมในด้านอื่น ๆ ด้วย (ศรีศักดิ์ ไทยอารี, ณัฐกร ศรีแก้ว, และ กานต์ เสริมชัยวงศ์, 2546; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554; Department of State, 2014) ถึงแม้ว่าในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2554) ได้ดำเนินการส่งเสริมให้มีการจัดการเรียนการสอนทักษะชีวิตในสถานศึกษาและได้จัดหลักสูตรทักษะชีวิตในสาระท้องถิ่นของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ทั่วประเทศ แต่การจัดการเรียนการสอนดังกล่าวก็ยังไม่ประสบความสำเร็จและยังไม่ตรงกับความต้องการของเด็กด้อยโอกาสเท่าที่ควร เพราะยังเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตทั้งหมดเหมือน ๆ กันให้กับเด็กทุกคน

ดังนั้นหากจะพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสให้ประสบความสำเร็จได้นั้น จำเป็นที่จะต้องรู้และเข้าใจถึงทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาส ซึ่งมีความแตกต่างจากเด็กทั่วไป เพราะพื้นฐานทางสภาพชีวิต สังคม เศรษฐกิจและความพร้อมรวมถึงสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากความด้อยโอกาสไม่เท่าเทียมกับเด็กปกติทั่วไป อีกทั้งการที่จะจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพเด็กด้อยโอกาสเหล่านี้ให้เป็นผู้ที่ได้รับการเป็นสมาชิกของสังคมสามารถเข้าถึงสิทธิและบริการของรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตดังกล่าวจำเป็นต้องเฉพาะเจาะจงเพื่อให้สามารถเป็นเครื่องนำทางไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสในสังคมเมืองได้อย่างแท้จริง

การศึกษาวិเคราะห์ถึงทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมนี้จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญจำเป็นเป็นอย่างยิ่งเพื่อประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนาแก้ปัญหา เด็กด้อยโอกาสในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญไปกว่านั้นผลของการวิเคราะห์นี้ยังสามารถช่วยเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนานโยบาย กลยุทธ์ หลักสูตร กิจกรรม เนื้อหาสาระต่าง ๆ ในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสที่ตรงจุด เกิดประโยชน์ต่อหน่วยงานทางด้านการศึกษา

การพัฒนาสังคม ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงขึ้นตามบริบททางสังคมที่มีความเหมาะสม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพและความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมของเด็กด้อยโอกาส
2. เพื่อวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

วิธีการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตเชิงกลุ่มเป้าหมาย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยที่มีขอบเขตกลุ่มเด็กด้อยโอกาส ประเภทเด็กยากจนที่อยู่ในบริบทสังคมเมือง เนื่องจากเป็นกลุ่มเด็กที่อาศัยอยู่ในบริบทสังคมที่มีความเสี่ยงและได้รับความบีบคั้นทางสังคมค่อนข้างสูง ทำให้ใช้ชีวิตอย่างยากลำบากและมีโอกาสที่จะกระทำการในทางที่ไม่พึงประสงค์ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ขึ้นกับตัวเองและสังคมซึ่งอาจจะขยายวงกว้างไปสู่ปัญหาสังคมด้านอื่น ๆ ต่อไป โดยมุ่งศึกษาเด็กยากจนในพื้นที่สังคมเมืองที่ผ่านความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อกำหนดพื้นที่ในเมืองใหญ่ของภาคกลาง ได้แก่ กรุงเทพมหานคร ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานี โดยทั้งสามพื้นที่เป็นพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองและค่อนข้างมีความเสี่ยงสูงตามเกณฑ์ความหนาแน่นของประชากร รายได้เฉลี่ยของประชากร จำนวนคดีความของเด็กและเยาวชน สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่เด็กยากจนอาศัยอยู่

1.2 ขอบเขตเชิงเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะชีวิตตามแนวทางของ องค์การอนามัยโลก (WHO, 1997) และยูนิเซฟ (UNICEF, 2001) จำนวน 10 ทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมี

วิจารณ์ญาณ ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และทักษะการจัดการกับความเครียด

2. การวิเคราะห์สภาพทักษะชีวิตและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับการเป็นสมาชิกของสังคม

การดำเนินการวิจัยนี้เป็นขั้นตอนการวิจัยเพื่อวิเคราะห์สภาพและความต้องการจำเป็นและทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในบริบทสังคมเมือง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 การสำรวจ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการสำรวจครั้งนี้จำแนกออกเป็น สองประเภท ได้แก่ ประเภทที่หนึ่งเป็นนักเรียนด้อยโอกาสประเภทยากจนที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในปีการศึกษา 2557 และครู จำนวน 3 แห่ง ในพื้นที่ 3 จังหวัด จำนวน 2,602 คนและครู 225 คน และประเภทที่สองเป็นนักเรียนทั่วไปที่มีลักษณะบริบททางสภาพเศรษฐกิจสังคมที่ใกล้เคียงกับเด็กด้อยโอกาสที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนทั่วไปในปีการศึกษา 2557 และครู ตามพื้นที่วิจัยจำนวน 3 แห่งใน 3 จังหวัด จำนวน 3,487 คนและครู 226 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกันของการวิจัยในครั้งนี้ได้จากกลุ่มประชากรดังกล่าวข้างต้น โดยกำหนดขนาดกลุ่มเป้าหมายตามตารางของ Krejcie and Morgan (1970) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 หลังจากนั้นดำเนินการสุ่มอย่างเป็นระบบโดยได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กด้อยโอกาส จำนวน 790 คนและครู 195 คน และเด็กปกติทั่วไป 865 คนและครู 196 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,046 คน

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการสำรวจในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนและครู ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นเองโดยอาศัยการศึกษาข้อมูลองค์ประกอบทักษะชีวิตของเด็กและเยาวชนตามแนวทางของ องค์การอนามัยโลก (WHO,

1997) และยูนิเซฟ (UNICEF, 2001) ประกอบด้วย

แบบสอบถามฉบับที่ 1 เป็นแบบสอบถามทักษะชีวิตสำหรับนักเรียน มีรายละเอียดประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 เป็นการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และส่วนที่ 3 เป็นทักษะชีวิตที่จำเป็น เป็นการสอบถามความคิดเห็นโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) เกี่ยวกับทักษะชีวิตและวิธีการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสทั้ง 10 ทักษะ ประกอบด้วย ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตน ทักษะการเข้าใจผู้อื่น ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการจัดการกับอารมณ์และทักษะการจัดการความเครียด นอกจากนี้ยังสอบถามความคาดหวังของทักษะชีวิต เป็นการสอบถามความคาดหวังในการมีระดับทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสทั้ง 10 ทักษะ โดยใช้แผนผังใยแมงมุม (Spider diagram)

แบบสอบถามฉบับที่ 2 แบบสอบถามสำหรับครู มีรายละเอียดประกอบด้วย ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไป ส่วนที่ 2 เป็นการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม และส่วนที่ 3 เป็นความคาดหวังและระดับการมีทักษะชีวิตที่จำเป็นของนักเรียน เป็นการสอบถามความคิดเห็นโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) เกี่ยวกับความคาดหวังและระดับทักษะชีวิตของนักเรียนทั้ง 10 ทักษะ

การสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามทักษะชีวิตเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือขึ้นเองตามขั้นตอนการสร้างเครื่องมือตามขั้นตอนที่ถูกต้องและส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการสร้างเครื่องมือ การพัฒนาทักษะชีวิตและการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและพิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถาม หลังจากนั้นนำผลการตรวจสอบมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) โดยพิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป แล้วปรับปรุงแก้ไขเพื่อนำไปทดลองใช้กับนักเรียนด้อยโอกาสในเขตนนทบุรี จำนวน 50 คน ครู 30 คน หลังจากนั้นนำมาหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับโดยใช้วิธีค่าสัมประสิทธิ์แบบแอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของ

แบบสอบถามทั้งฉบับฉบับที่ 1 เท่ากับ .89 และฉบับที่ 2 เท่ากับ .82

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในครั้งนี้ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการติดต่อขออนุญาตสถานศึกษาในการเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2557 ถึงเดือนมกราคม 2558 ตามพื้นที่วิจัยและได้แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนมาจำนวน 2,046 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์จัดลำดับความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบทักษะชีวิตโดยวิธี Priority needs index (PNI) แบบปรับปรุง (สุวิมล ว่องวาณิช, 2548) และวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) แบบ Stepwise เพื่อคัดเลือกทักษะชีวิตที่ร่วมกันส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักตามแนวทางของ สุกานต์ จันทวานิช (2556) โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบเจาะจงด้วยเทคนิควิธี Snowball โดยพิจารณาคัดเลือกบุคคลที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ได้แก่ นักวิชาการหรือผู้บริหารที่มีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตและการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาส ผู้ที่รับผิดชอบโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เด็กด้อยโอกาสที่มีทักษะชีวิตที่ดีและประสบความสำเร็จในชีวิต จำนวน 13 คน

ประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึก

ใช้แนวประเด็นการสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญหรือจำเป็นของทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส ทักษะชีวิตที่มีความจำเป็นและควรได้รับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองเพื่อเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยบันทึกปฏิกิริยาและพฤติกรรมของผู้ให้สัมภาษณ์ รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์ให้มีความสมบูรณ์มากที่สุด นอกจากนี้มีการใช้อุปกรณ์ช่วยเก็บข้อมูล เช่น กล้องถ่ายรูป เครื่องบันทึกเสียง เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ได้ประยุกต์ใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพตามแนวทางของ สุกงศ์ จันทวานิช (2556) ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการเปรียบเทียบข้อมูล (Comparison) การสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytical induction) และการตีความข้อมูล (Interpretation) โดยการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งทั้งสามกระบวนการนี้จะดำเนินการไปพร้อม ๆ กันกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง

การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้จะดำเนินการตรวจสอบข้อมูลตามแนวทางของ สุกงศ์ จันทวานิช (2556) โดยดำเนินการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Data triangulation) เพื่อพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ได้มาถูกต้องหรือไม่ โดยการตรวจสอบข้อมูล ด้านเวลา สถานที่และบุคคลที่แตกต่างกัน จะได้ข้อมูลที่ตรงกัน

ผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของเด็กด้อยโอกาส

ข้อมูลทั่วไปในภาพรวมเด็กด้อยโอกาสส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 67.22 อายุมากที่สุดอยู่ระหว่าง 13-15 ปี ร้อยละ 54.94 เด็กด้อยโอกาสส่วนมากเป็นนักเรียนในระดับ

มัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 54.94 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ ร้อยละ 65.82 โดยที่ผู้ปกครองส่วนมากมีอาชีพเกษตรกร ร้อยละ 36.08 ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนอยู่ระหว่าง 2,501–5,000 บาท ร้อยละ 27.34

ผลการวิเคราะห์สภาพ ความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็ก ด้อยโอกาสและการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ตาราง 1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคาดหวังและระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็ก

ทักษะชีวิต	ระดับความคาดหวังของทักษะชีวิต						ระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง					
	เด็กทั่วไป			เด็กด้อยโอกาส			เด็กทั่วไป			เด็กด้อยโอกาส		
	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล	M	SD	แปลผล
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	3.76	1.16	มาก	3.36	1.18	ปานกลาง	2.99	.89	ปานกลาง	2.92	.81	ปานกลาง
ทักษะการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ	3.71	.95	มาก	3.49	.93	ปานกลาง	2.98	.87	ปานกลาง	2.95	.88	ปานกลาง
ทักษะการตระหนักรู้ในตน	3.76	.91	มาก	3.42	1.06	ปานกลาง	3.26	.92	ปานกลาง	3.28	.94	ปานกลาง
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	3.80	.91	มาก	3.55	1.07	มาก	3.25	.93	ปานกลาง	3.30	.90	ปานกลาง
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	3.86	.99	มาก	3.51	1.02	มาก	3.17	.86	ปานกลาง	3.13	.89	ปานกลาง
ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล	3.75	.94	มาก	3.30	1.08	ปานกลาง	3.27	.93	ปานกลาง	3.27	.92	ปานกลาง
ทักษะการแก้ปัญหา	3.72	.99	มาก	3.49	1.02	ปานกลาง	3.07	.91	ปานกลาง	3.11	.86	ปานกลาง
ทักษะการจัดกับการกับอารมณ์	3.65	.95	มาก	3.41	1.01	ปานกลาง	3.24	.93	ปานกลาง	3.33	.96	ปานกลาง
ทักษะการจัดการกับความเครียด	3.75	1.00	มาก	3.55	1.11	มาก	3.20	.90	ปานกลาง	3.26	.90	ปานกลาง
เฉลี่ยรวม	3.75	.64	มาก	3.67	.78	มาก	3.15	.71	ปานกลาง	3.14	.74	ปานกลาง

ข้อมูลจากตาราง 1 แสดงว่า ในภาพรวมด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม พบว่า เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส โดยเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยคาดหวังการมีทักษะชีวิตและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.75 และ .64 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.67 และ .78 ตามลำดับ ในส่วนของภาพรวมระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงนั้น พบว่า เด็กทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยระดับทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน กล่าวคือเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.15 และ .71 ตามลำดับ เด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.14 และ .74 ตามลำดับ

ตาราง 2 จำนวน ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเปรียบเทียบความแตกต่างของความคาดหวังและระดับทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงของเด็กทั่วไปและเด็กด้อยโอกาส

ประเภท	จำนวน	M	SD	t	Sig.
ความคาดหวังทักษะชีวิต					
เด็กทั่วไป	1,061	3.75	.64	2.50*	.013
เด็กด้อยโอกาส	985	3.67	.78		
ทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง					
เด็กทั่วไป	1,061	3.15	.71	.47	.64
เด็กด้อยโอกาส	985	3.14	.74		

หมายเหตุ: * $p < .05$

ข้อมูลจากตาราง 2 จะเห็นว่า ด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มมีค่าเฉลี่ยที่แตกต่างกันโดยที่กลุ่มเด็กทั่วไปมีความหวังการมีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส โดยกลุ่มเด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.75 และ .64 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.67 และ .78 ตามลำดับ ซึ่งความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยมีค่าที (t) เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 สำหรับด้านทักษะชีวิตที่มีอยู่จริง พบว่า ทั้งสองกลุ่มมีทักษะชีวิตที่ใกล้เคียงกัน โดยที่เด็กทั่วไปมีค่าเฉลี่ยทักษะชีวิตที่มีอยู่จริงและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.15 และ .71 ตามลำดับ ส่วนเด็กด้อยโอกาสมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 3.14 และ .74 ตามลำดับ ซึ่งระดับทักษะชีวิตของเด็ก

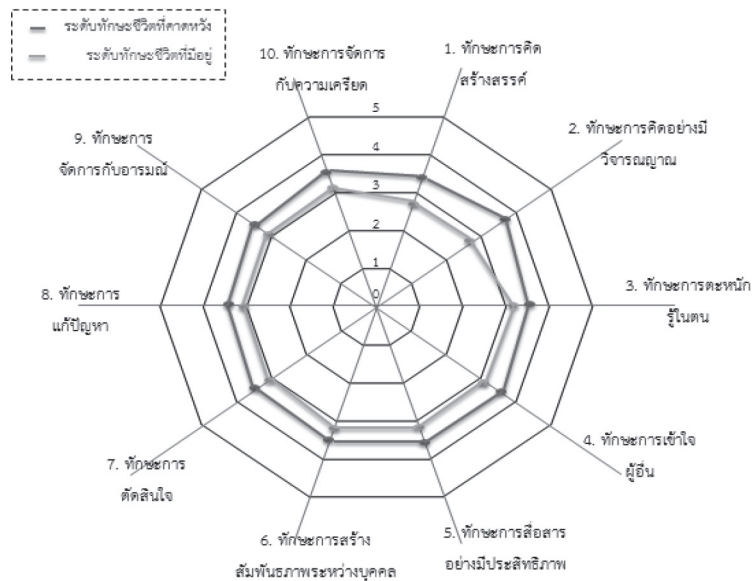
ทั้งสองกลุ่ม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีค่าที่ (t) เท่ากับ .47

ด้านความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสนั้นวิเคราะห์ด้วยการหาค่าความแตกต่างระหว่างระหว่างระดับทักษะที่มีอยู่จริงกับระดับความคาดหวัง ปรากฏผลดังนี้

ตาราง 3 ค่า PNI_{modified} ของความต้องการในการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาส

ทักษะชีวิต	PNI _{modified}
ทักษะการคิดสร้างสรรค์	0.2354
ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	0.2793
ทักษะการตระหนักรู้ในตน	0.1495
ทักษะการเข้าใจผู้อื่น	0.1463
ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ	0.1891
ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล	0.0942
ทักษะการตัดสินใจ	0.1824
ทักษะการแก้ปัญหา	0.2026
ทักษะการจัดการกับอารมณ์	0.1165
ทักษะการจัดการกับความเครียด	0.1583

ข้อมูลจากตาราง 3 แสดงว่า ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีช่วงห่างระหว่างระดับทักษะชีวิตของเด็กที่ควรจะมีและระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็นมากที่สุด นั่นแสดงว่าเด็กด้อยโอกาสมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการพัฒนาทักษะชีวิตด้านทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและทักษะการตัดสินใจ ซึ่งค่า PNI_{modified} นี้แสดงให้เห็นความสำคัญและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นของเด็กที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในภาพรวม ซึ่งสามารถแสดงการอธิบายเปรียบเทียบได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพ 1 ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างระดับทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่ควรจะมีและระดับทักษะชีวิตที่ควรจะเป็น

ผลการวิเคราะห์ทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการจัดการศึกษา เพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคม

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเพื่อหาตัวพยากรณ์ทักษะชีวิตที่ดีสำหรับการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของเด็กด้อยโอกาส ปรากฏผลดังตารางต่อไปนี้

ตาราง 4 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวพยากรณ์ที่ดีหรือค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นในรูปคะแนนดิบ (b) ค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นในรูปคะแนนมาตรฐาน (β) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของค่าน้ำหนักของตัวพยากรณ์ทักษะชีวิตที่จำเป็น (SE_b) ค่าอัตราส่วนที่ (t) อัตราส่วนวิกฤติที่ใช้พิจารณาในการแจกแจงแบบเอฟ (F) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ทักษะชีวิตที่จำเป็น (SE_{est}) และค่าคงที่ของทักษะชีวิตที่จำเป็น ในรูปคะแนนดิบ (a) จากกลุ่มตัวอย่างเด็กด้อยโอกาส

ทักษะชีวิตที่จำเป็น	b	β	ร้อยละ β	SE_b	t
X_{intrl}	.28	.33	42.31	.034	8.28**
X_{creat}	.14	.14	17.95	.036	3.94**
X_{self}	.09	.11	14.10	.033	2.67**
X_{criti}	.10	.11	14.10	.035	2.80**
X_{copE}	.07	.09	11.54	.032	2.31*
รวม		.78	100		
R = .629		$R^2 = .396$			
F = 102.74 **		$SE_{est} = \pm .623$		a = 1.095	

หมายเหตุ: ** $p < .01$, * $p < .05$

ข้อมูลจากตาราง 4 แสดงว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในรูปคะแนนดิบของทักษะการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (X_{intrl}) เท่ากับ .28 ทักษะการคิดสร้างสรรค์ (X_{creat}) เท่ากับ .14 ทักษะการตระหนักรู้ในตน (X_{self}) เท่ากับ .09 ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (X_{criti}) เท่ากับ .10 และทักษะการจัดการกับอารมณ์ (X_{copE}) เท่ากับ .07 สามารถพยากรณ์ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างตัวแปรอิสระด้านทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้ง 5 ทักษะส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมี เท่ากับ .629 ซึ่งตัวแปรทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้ง 5 ทักษะร่วมกันพยากรณ์การยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมได้ร้อยละ 39.60 เมื่อพิจารณารายทักษะพบว่า ทักษะการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ส่งผลต่อการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมมากที่สุด ร้อยละ 42.31 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 รองลงมาตามลำดับ ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ส่งผลร้อยละ 17.95 ทักษะการตระหนักรู้ในตัวเองและทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ส่งผลเท่ากันร้อยละ 14.10 มีระดับนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ .01 และทักษะการจัดการกับอารมณ์ ส่งผลร้อยละ 11.54 มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรพยากรณ์ที่ดีในรูปคะแนนดิบเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ 1) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ทักษะการตระหนักรู้ในตน และ 5) ทักษะการจัดการกับอารมณ์

การวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น สามารถสรุปทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กโอกาสในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมและความต้องการในการพัฒนา พบว่า ทักษะชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเด็กด้อยโอกาสและควรที่จะได้รับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เกิดการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมโดยภาพรวมทั้งจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์นั้น มีทักษะชีวิตทั้ง 8 ทักษะ เป็นทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กโอกาสในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมโดยทักษะชีวิตที่มีการให้ความสำคัญมากที่สุดทั้งในลักษณะความสำคัญจำเป็นและการพัฒนาที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ ได้แก่ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและทักษะการตัดสินใจ มีความถี่เท่ากับ 3 รองลงมาได้แก่ ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการตระหนักรู้ในตนและทักษะการจัดการกับอารมณ์ มีความถี่เท่ากับ 2 เมื่อพิจารณาประกอบกับค่า $PNI_{modified}$ พบว่า ทักษะชีวิตที่จำเป็นทั้ง 8 ทักษะนี้มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็นสามารถเรียงลำดับการพัฒนาและความต้องจำเป็นได้ดังนี้ 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ทักษะการตัดสินใจ 6) ทักษะการตระหนักรู้ในตน 7) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และ 8) ทักษะการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแสดงให้เห็นว่า ปัจจุบันเด็กด้อยโอกาสได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำกว่าเด็กทั่วไป และเด็กด้อยโอกาสมีระดับทักษะชีวิตอยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ เช่นเดียวกับเด็กปกติทั่วไปซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกันมาก ซึ่งทำให้ระดับการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่มนี้ไม่มีความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในภาพรวมด้านความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของเด็กทั้งสองกลุ่ม พบว่า เด็กทั่วไปถูกคาดหวังให้มีทักษะชีวิตที่สูงกว่าเด็กด้อยโอกาส ซึ่งความคาดหวังการมีทักษะชีวิตของทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีค่า t (t) เท่ากับ 2.50 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 และมีทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ควรได้รับการจัดการศึกษาเพื่อการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่มีความสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จำนวน 8 ทักษะ ประกอบด้วย 1) ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ 3) ทักษะการแก้ปัญหา 4) ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ 5) ทักษะการตัดสินใจ 6) ทักษะการตระหนักรู้ในตน 7) ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และ 8) ทักษะการสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล

อภิปรายผล

ผลการวิจัยที่ค้นพบว่า เด็กด้อยโอกาสได้รับการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในระดับปานกลางและค่อนข้างต่ำกว่าเด็กทั่วไปนั้น เป็นปัญหาสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ซึ่งรัฐจำเป็นต้องพัฒนาโครงสร้างต่าง ๆ ในสังคม เพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาและการเข้าถึงสิทธิโอกาสต่าง ๆ ของเด็กด้อยโอกาส เช่น มีการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบข้อบังคับ แนวปฏิบัติ และการจัดสวัสดิการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เป็นต้น แต่การพัฒนาเด็กด้อยโอกาสให้เข้าสู่สถานะมีการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมก็ยังไม่สามารถประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายเท่าที่ควร เพราะการดำเนินการช่วยเหลือพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษา ยังคงมีปัญหาไม่ตอบสนองความต้องการของเด็กด้อยโอกาส รวมทั้งยังมีปัญหาที่สำคัญของเด็กด้อยโอกาสในส่วนอื่น ได้แก่ ปัญหาของเด็กด้อยโอกาสที่มักจะเข้าเรียนเมื่อมีอายุมาก ทำให้เรียนช้า เข้าเรียนได้ไม่สม่ำเสมอ และมีปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคทำให้เรียนได้ไม่ค่อยดีหรือไปไม่ได้ไม่ตลอดรอดฝั่ง (พิณสุตา สิริรังศรี, 2552; วิทยากร เชียงกุล, 2552; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)

นอกจากนี้ตัวเด็กด้อยโอกาสเองก็ยังขาดทักษะ ไม่มีศักยภาพที่เพียงพอในการที่จะลุกขึ้นมาปฏิบัติตนให้เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นให้สามารถเข้าร่วมอยู่ในสังคมปกติได้ ซึ่งจะเห็นได้จากระดับการมีทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่อยู่ในระดับปานกลางค่อนข้างต่ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบางทักษะยังต้องการพัฒนาเป็นอย่างมาก เช่น ทักษะการคิดอย่าง

มีวิจารณ์ญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและทักษะการตัดสินใจ ซึ่งสอดคล้องกับ ประทานพร ศรีอนันต์ และ อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร (2556) ที่รายงานว่าถึงแม้เด็กส่วนใหญ่จะมีทักษะชีวิตในระดับมากแต่ก็ยังมีทักษะชีวิตบางด้านที่ยังต่ำซึ่งได้แก่ ทักษะการตัดสินใจและทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน จากทักษะต่าง ๆ ที่เด็กด้อยโอกาสยังขาดอยู่นี้ อาจส่งผลต่อการก้าวเข้าสู่โลกการทำงานในอนาคต รวมทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของทักษะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามความเห็นของ ศรเนตร อารีโสภณพิเชษฐ์ (2557) ที่เห็นว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์ก็เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ที่ควรได้รับการปลูกฝังพัฒนา เพื่อให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และเกิดความร่วมมือในการก้าวเข้าสู่โลกการทำงานที่แท้จริง แต่ในขณะเดียวกันกลับมีความคาดหวังให้เด็กด้อยโอกาสมีทักษะชีวิตที่สูงขึ้น เมื่อเทียบกับเด็กทั่วไป เด็กด้อยโอกาสยังมีความคาดหวังในการมีทักษะชีวิตที่ต่ำกว่าเด็กทั่วไป เพราะส่วนใหญ่แล้วเด็กด้อยโอกาสยังขาดทักษะในการดำรงชีวิตอยู่นั่นเอง แต่ทักษะชีวิตนี้เป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพเด็กด้อยโอกาสและเด็กด้อยโอกาสควรได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องเหมาะสม (WHO, 1997; UNICEF, 2001)

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นอีกว่า เพศ ช่วงอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพครอบครัว รายได้ของครอบครัวและอาชีพของผู้ปกครองยังสะท้อนถึงระดับความหวังและการมีทักษะชีวิตของเด็กด้อยโอกาสที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตในการเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมที่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่ค้นพบตามงานวิจัยนี้จึงจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินการด้วยกลยุทธ์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสที่มีความเฉพาะเจาะจง (กมลินทร์ พินิจภูวดล, 2541; ปรัชญา เวสารัชช, 2545) เพื่อแก้ปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนในการนำไปใช้และความไม่ชัดเจนในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสต่อไป อีกทั้งยังเป็นการเอื้อประโยชน์แก่เด็กด้อยโอกาสในกลุ่มยากจนให้ได้รับการบริการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมและได้ผลดีอีกทางหนึ่งด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสในการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างการยอมรับเป็นสมาชิกของสังคมในครั้งนี้ เป็นการนำเสนอข้อค้นพบที่มีความเฉพาะเจาะจงของทักษะชีวิตที่จำเป็นสำหรับเด็กด้อยโอกาสทั้ง 8 ทักษะ ดังนั้นควรนำผลการวิจัยไปใช้พัฒนากลุ่มเด็กด้อยโอกาสประเภทอยากจนที่อาศัยอยู่ในบริบทสังคมเมืองที่มีความบีบคั้นทางเศรษฐกิจและสังคมจึงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดการวิจัยครั้งนี้ในรูปแบบอื่น ๆ เช่น แผนพัฒนาทักษะชีวิตสำหรับเด็กด้อยโอกาสแต่ละประเภท แผนการจัดการศึกษา หรือรูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กด้อยโอกาสกลุ่มนี้ รวมทั้งการวิจัยเพื่อศึกษาทักษะชีวิตที่เหมาะสมกับเด็กกลุ่มอื่น ๆ ให้มีความเฉพาะเจาะจง เกิดประสิทธิภาพสร้างประสิทธิผลสูงสุดต่อการพัฒนาเด็กด้อยโอกาสในคราวต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กมลินทร์ พินิจภูวดล. (2541). *การศึกษาของเด็กด้อยโอกาส*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ถวิลวดี บุรีกุล. (2553). *คุณภาพสังคมในประเทศไทย*. สืบค้นจาก <http://www.hiso.or.th/hisosocial/activities/filedoc/%E0%B8%94%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%9E.pdf>
- ประทานพร ศรีอนันต์ และ อุบลวรรณ หงษ์วิทยากร. (2556). *การนำเสนอแนวทางพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนในกรุงเทพมหานคร*. สืบค้นจาก <http://www.edu.chula.ac.th/ojed/doc/V81/v81d0096.pdf>
- ปรัชญา เวสารัชช. (2545). *หลักการจัดการศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปฏิรูปการศึกษา.
- พินสุดา สิริธรรณี. (2552). *ภาพการศึกษาไทยในอนาคต 10-20 ปี*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.

- วิทยากร เชียงกุล. (2552). *สภาวะการศึกษาไทยปี 2550/2551 ปัญหาความเสมอภาคและคุณภาพของการศึกษาไทย*. กรุงเทพมหานคร: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- ศรเนตร อารีโสภณพิเชษฐ์. (2557). กลยุทธ์การเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์: แผนที่มีโนทัศน์. *วารสารครุศาสตร์*, 42(3), 194–210.
- ศรีศักดิ์ ไทยอารี, ญฐกร ศรีแก้ว, และ กานต์ เสริมชัยวงศ์. (2546). *สถานภาพการให้บริการการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในต่างประเทศ: สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร บราซิล ฟิลิปปินส์ และออสเตรเลีย*. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). *แนวทางการพัฒนาทักษะชีวิต บุรณาการ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *สารสนเทศสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. สืบค้นจาก http://www.bopp-obec.info/home/?page_id=5993
- สุภางค์ จันทวานิช. (2556). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุสิทธิ์ วชิรขจร. (2553). *คุณภาพสังคม: จากยุโรปสู่ประเทศไทย*. สืบค้นจาก www.km.nida.ac.th/home/images/pdf/11a.pdf
- สุวิมล ว่องวานิช. (2548). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

- Abbott, P., & Wallace, C. (2011). *Social quality: A way to measure the quality of society*. Retrieved from <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs11205-011-9871-0>
- Beck, W., Van Der Maesen, L. J. G., & Walker, A. (1997). *The social quality of Europe*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.

- Beck, W., Van Der Maesen, L. J. G., & Walker, A. (1998). *The social quality of Europe*. Bristol: Policy Press.
- Beck, W., Van Der Maesen, L. J. G., & Walker, A. (2001). Theorizing social quality: The concept's validity. In W. Beck, L. J. G. Van Der Maesen., F. Thomse, & A. Walker (Eds.), *Social quality: A vision for Europe* (pp. 307-360). Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International.
- Department of State. (2014). *Trafficking in persons report, June 2014*. Washington, D.C.: U.S. Department of State Publication.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30, 607-610.
- Lin, K., Ward, P., & Van Der Maesen, L. J. G. (2009). Social quality theory in perspective. *Development and Society*, 38(2), 201-208.
- The United Nations Children's Fund [UNICEF]. (2001). *Life skills*. Retrieved from <http://www.unicef.org/lifeskills/index.html>
- World Health Organization [WHO]. (1997). *Life skills education for children and adolescent in school: Introduction and guidelines to facilitate the development and implementation of life skills programs*. Geneva: Programme on Mental Health World Health Organization.